

8
Emlékeztető

archivum '94
A Magyar Közigazgatástudományi Intézetben folytatásban volt, de be nem fejezett munkálatokról.

A. Általános tájékoztatás.

I. Az Intézet célja.

A Magyar Közigazgatástudományi Intézetnek az alapító, néhai Magyar Zoltán egyetemi professzor célkitűzése szerinti feladata a közigazgatástudomány művelése volt. Közigazgatástudomány alatt az Intézet a közigazgatási jog és a közigazgatástan szintézisét s egyben a közigazgatással foglalkozó tudományos tevékenység kontinentális és angolszász irányzatait ~~értette.~~ *na a szintézist értette.*

Ebben az uttörő és a magyar irodalomban ez előtt ismeretlen művelésben az egyoldaluan közigazgatásjogi szemlélettől áthatott magyar irodalom ugyszólván csak a közigazgatástani szempontok kizárólagos érvényesülését látta. Ezt elősegíthette némileg az a körülmény is, hogy az Intézet keretén belül végzett munkálatok, különösen egyes részletmunkálatok, nem mindegyikében érvényesült -kialakulóban lévő módszerről lévén szó- nem is mindegyikében érvényesülhetett a teljes szintézis. Az Intézet fémjelzésével ellátott munkálatok között voltak olyanok, amelyekben túlnyomóan a közigazgatásjogi szempontok érvényesültek, voltak olyanok, amelyekben inkább a közigazgatástani szempontok domborodtak ki és voltak olyanok, amelyekben részben a módszer kiérlelődése, részben a tárgy természete folytán a két szempont a szintézis megkívánta egyensúlyban volt.

A kontinentális és az angolszász irodalom szintéze főleg abban jegecesedett ki, hogy az elvi, tudományos szempontok mindenkeri szigorú szemeltartása mellett a gyakorlat igényei is megfelelő súlyt kaptak.

II. Az Intézet szempontjai.

Fenti céljait az Intézet hármass uton igyekezett elérni:

- a. a közigazgatás felőlről /a kormányfő szempontjából/,
- b. a közigazgatás alulról /a közönség szempontjából/,
- c. a közigazgatás belülről /a tisztviselő és a hivatal szempontjából/ történő vizsgálatával.

ad a. Az Intézet a maga működését a közigazgatás felülről való vizsgálatával kezdte. Ez szorosán összefüggött igazgatójának racionalizálási kormánybiztosit minőségével, majd pedig a VI. /varsói/ nemzetközi közigazgatástudományi kongresszuson /1936-ban/ betöltött főelőadói szerepével. Ez a tevékenység, ezen a kongresszuson az általa előadott "A közigazgatás legfőbb vezetése szervezési szempontból" témakörben csucsesedett ki és a Közigazgatási Vezérkar gondolatának a felvetéséig és konkrét tervezetének a kidolgozásáig vezetett.

ad b. A fenti témakör kidolgozása a dolog természeténél fogva igényelte a közigazgatás alulról, a közönség szempontjából vett vizsgálatát. Ez az Intézet által kidolgozott u.n. ténymegállapító vizsgálatok módszerével történt. Kezdődött 1933-ban Csongrád megyei város, folytatódott Szeged tanyai közigazgatása, majd a tatai járás, végül Komárom vm. ilyen irányu vizsgálataival és logikusan a közigazgatási adattárak témakörébe terkölt be.

ad c. A közigazgatás belülről való szemlélete részint a személyzeti kérdések, részint pedig a közigazgatás belső áttekintése felé vezetett. Ez utóbbi a közigazgatási nyilvántartó gondolatáig vezetett.

III. Az Intézet kutatógárdája.

A vázolt tevékenység, amely a közigazgatás egész területére kiterjedt és így számos a szorosabban vett közigazgatási képzettségen kívül eső szakismeretet igénylő vizsgálatot is szükségessé tett, készítette az Intézetet arra, hogy egyes szakkérdéseket az alább részletezendő módon dolgoztasson ki. Még pedig:

a. Az illető területen működő kutatók ösztönzésével tárasson fel s a vonatkozó vizsgálatokhoz ezen kívül anyagi támogatást adjon. A vizsgálat eredményei ez esetben rendszerint az Intézet-től független kiadványban jelentek meg./Pl. Fél Edit: Kocs 1936, Csiky János: A komáromvármegyei talajjavító körzetek stb./.

b. Az egyes elkülönült szakterületen kutatók egyéni vagy szervezett munkáját az Intézettel szoros együttműködésbe hozza és így termeltesse ki azt a tanulmányt, amelynek eredményeire saját közigazgatási vizsgálódásaihoz szüksége volt./Pl. az Intézet kiadványozatában: Hantos Gyula: A magyar közigazgatás területi alapjai, az Intézettől külön kiadványban A szántóföldi termelés és állattenyésztés üzemi tájai stb./.

c. Abban az esetben, amikor az Intézet igényeinek megfelelő vizsgálat sem az egyik, sem a másik módon nem volt elkészíthető, az Intézet egyik tagját dolgoztatta be a kérdésbe, hogy a szükséges adatokat így biztosítsa a közigazgatástudományi szintézis számára /Pl. Márai Kiss István: A mezőgazdasági üzemi stb./.

d. Az utóbbi megoldás egyik ~~vázlatoként~~ változataként, főleg egyes külföldi közigazgatási kérdések a feltárását az igazgató professzor volt tanítványainak valamelyikével, külföldi tudományos kutató ösztöndíj segítségével végeztette az Intézet. Ez sajnos a háberu előrehaladásával egyre inkább csak Német- és Olaszországokra zsugorodott össze, de azt megelőzőleg Franciaország és az U.S.A. is szerepeltek a műsoron.

IV. Az Intézet adatferrásai.

Az Intézet az egyes témák kivizsgálásához szükséges adatokat a következő utakon szerezte be:

a. Különböző statisztikai kiadványokban közzétett adatok feldolgozásával.

b. Különböző országos főhatóságoktól részint meghatározott kérdések kidolgozásának kötelezettségével, részint enélkül rendelkezésre bocsájtott adatok felhasználásával.

c. Saját felvételező munkából nyert adatokkal, még pedig
ca. Az Intézet által kiadott kérdőíveken, egyes a közönséggel közvetlenül érintkező közigazgatási szervek által szolgáltatott adatok
cb. az intézet saját munkatársai által összegyűjtött adatok.

V. Az Intézet műhelyei.

Az Intézet keretein belül végezett kutató munka három színhelyen folyt:

a. Az egyéni buvárkodást és elmélyedést kívánó kutatás színhelye volt az Intézet nemcsak magyar, hanem világviszonylatban is első helyen álló könyvtára. Ez részint a különböző világnyelveken megjelent standard, részint a világirodalom fejlődésével lépést tartó új beszerzésű, részint pedig külföldi viszonylatokban is igen gazdag folyóiratanyagával állott az elméleti jellegű kutató tevékenység szolgálatában.

b. A szervezett, több szakember, illetve egy vagy több szakember és a szükséges segédek összeműködését igénylő, főleg járási

vagy községi részletességgel kidolgozott témák feltárása, az Intézet erre a célra berendezett egyéb helyiségeiben folyt. Az ilyen munkálatok részint elméleti, részint gyakorlati sikeren haladtak céljuk felé.

c. A gyakorlatba való átültetés, az egyes főhatóságokkal való közvetlen együttműködés eseteitől tekintve, az Intézet által kiválasztott és elméleti munkájával teljesen feltárt u.n. mintaterületeken folyt. Ilyen volt

ca. elsősorban Komárom vm. /gesztesi és/ tatai járása, ahol a legszélesebbkörű ténymegállapítás alapján a legszámottevőbb intézeti tevékenység folyt a mintajárássá való fejlesztés érdekében.

cb. A tatai járási fejlesztési munka előrehaladtával az Intézet tervbe vette egyéb területeken hasonló kezdeményezések és szervező munka beállítását is, így:

cba. Csongrád megyei város Bókrospart nevű határrészén a tanyai közigazgatás,

cbb. Vác megyei város területén a városi közigazgatás,

ccc. Boreasd vm. mezőkeresztesi járásában egyes szövetkezeti kérdések vizsgálatát.

Az utóbbi területeken a munka az egyre fokozódó háberus nehézségek miatt csak a ténymegállapításig vagy csak egyes kezdeményező lépésekig jutott el és a háberus események folytán ugyanúgy mint a tatai /és gesztesi/ járási meg is szakadt.

VI. Az Intézet költségfedezetei.

Tevékenységeinek költségeit az Intézet a következő forrásokból fedezte:

a. A Rockefeller alap által rendelkezésre bocsájtott hitel, amelyből részint az Intézet felszerelése, főleg pedig a külföldi könyvanyag nyert fedezetet.

b. Az egyetemi alaptól, illetve a VKM-től kapott összegek.

c. Budapest székesfővárostól rendszeresen élvezett támogatás.

d. Egyes országos főhatóságoktól /Közellátási Minisztérium, Földművelési Minisztérium/ rendszerint valamilyen munkálat elvégzéséért kapott összegek. Ez utóbbiak rendszerint a kívánt munka költségein felül egy vagy több másik az Intézet saját programja keretében szereplő kutatás költségeit is fedezték.

VII. Az eredmények közzététele.

Az Intézet, a fentebb vázolt tevékenysége során elért eredményeit az alábbi módokon tette közzé:

a. A Magyar Közigazgatástudományi Intézet kiadványai c. sorozatban /1944. dec. 30.-ig részben megjelent, illetve előkészület alatt álló kiadványokkal együtt a 44. számig ért el/.

b. Egyéb, az Intézet támogatásával megjelent kiadványokban.

c. A "Közigazgatástudomány" c. folyóiratban /indult 1938-ban/.

d. Különböző minisztériumokhoz intézett felterjesztésekben.

e. Saját gyűjteményeibe való besorozással /állandó kiállítás és intézeti bemutatás/.

B. Szervezett munkák.

I. A magyar városok morfológiája.

Indult 1937-ben azzal a céllal, hogy a városrendezésről szóló 1937:VI. t.c. hatálybalépésekor a külső városkép /beépítés és ut-

és utviszonyok/, valamint a műszaki városkép /közművek, közlekedés/ szempontjából milyen volt az egyes városok helyzete. A felvétel kiterjedt minden tj. és megyei városra, valamint minden 10.000 léleknél népesebb zárt településre s ezenkívül Budapest távolabbi környékével egyenlőnek vett Nagy-Budapestre. Ez alatt mindazok a pestkörnyéki városok és községek értendők, amelyek lélekszámának a fejlődésében Budapest hatása mintegy 30 km. sugarú körön belül kimutatható volt. Az 1938-1941 évek során történt ideiglenes országnagyobboldásokkal visszatért városok felvétele is elkészült.

A munkálat a következő elemekből áll:

a. Térképanyag.

Ez két részből áll: egyfelől az egyes városoktól beszerzett különböző léptékű ~~alkantérképanyag~~, másfelől az ezek figyelembevételével az Intézet által egységesen 1:10.000-es léptékben szerkesztett alaptérképanyag. Ez utóbbival érte el az Intézet, hogy a felvétel egységes léptékben történt, másrészt pedig azt, hogy felvétel legalább az Intézetben az összes számításba jövő településekről egységes léptékű, tehát összehasonlításra alkalmas térképanyag álljon rendelkezésre.

b. Felvételi anyag.

Ez a következő részekből áll:

ba. A külső városkép, ez a következő sorozatokat jelent ~~ix/xxxxx~~

baa. beépítés

bab. utviszonyok

bac. a külső városkép értékelése /a beépítés és az utviszonyok kombinációjából eredő értékelési táblázat szerint/.

bb. A műszaki városkép, ez a következő sorozatokat jelenti:

bb. a. közművek, közlekedés,

bbb. a műszaki városkép értékelése /az egyes közművekkel

való ellátott kombinációjából eredő értékelési táblázat szerint/.

A felvételi anyag nyomdai uton történő sokszorosításra a következőképpen van előkészítve:

Nagy-Budapest sorozataiból /1:25.000 léptékre lekicsinyítve/ ki van nyomtatva a beépítés és a külső városkép értékelése. A többi nyomásra előkészítve /ez utóbbi különböző eljárási fázisok szerint/.

A vidéki városok teljes anyaga nyomdakész kéziratban és fotókon.

Az anyaghoz tartozik még a kiadásra kész Nagy-Budapesti anyag szöveges része. Ebben van a munkálat leírása, eredményeinek /részben a vidéki városok eredményeinek is/ az összefoglalása a fenti sorozatokon kívül két ivnyi terjedelmű melléklettel.

A munkálat értéke az eredeti célkitűzés szerint abban rejlett, hogy módot adott arra, hogy a városrendezést irányító központi főhatóságnak egységes, tehát egybevezethető és összehasonlítható áttekintő anyag álljon az összes magyar városokra vonatkozóan. Ezen túlmenően fokozottabb értéket jelent az a körülmény, hogy a munkálat -sajnos- nemcsak a városrendezési törvény hatályosulása idejéből ad tiszta képet, hanem a háborús pusztulások előtti helyzetéről is. Ennek folytán az anyag részben történeti becsüvé válik, másrészt nélkülözhetetlen segédlet az újjáépítésnél.

A munkálat fenn vázolt értékéből logikusan folyik, hogy az a nemzet számára legnagyobb haszonnal vagy az újjáépítést, vagy a városrendezést irányító központi műszaki főhatóságnál, vagy pedig egy külön erre a célra létesítendő és minden város rendelkezésére álló műszaki tanácsadó szervnél lenne elhelyezhető.

ca. Térképgyűjtemény.

caa. Kataszteri térképek /A tatai járás községeinek kataszteri térképei, valamint az egész Nagymagyarország 1:144.000 kataszteri áttekintő térképei /vámegyei szelvényekben/.

cab. Tatai térképek /egyes 1:25.000-es léptékű topográfiai szelvények, két teljes sorozat 1:50.000 részletes térkép, két teljes és több nem teljes sorozat 1:75.000-es részletes térkép, több teljes /részben négy színnyomatu, részben két színnyomatu -szürke és kék- /és több nem teljes 1:200.000-es általános térkép, több sorozat 1:750.000-es áttekintő térkép /részben szelvényekben, részben egybenyomva/.

cac. Alaptérképek /Az Intézet saját szerkesztésű 1:200.000-es községhatáros és községneves alaptérképe vármegyei szelvényekben, ugyanilyen 1:400.000-es községhatáros, községneves helyett járásonként újakezdődően községszamos -külön számjelző könyvecskékkel- alaptérkép, mindkettő sokszorosításra és továbbvezetésre -a jour tartásra- alkalmas pauszokon és ozalit -ill. alumínium- másolat sorozatokon az 1944. jan. 1-i országterületre és közigazgatási beosztás szerint.; továbbá különböző léptékű részben az Intézet saját szerkesztésű, részben mások által kiadott Magyarország alaptérképek 1:300.000-es léptéktől 1:3.000.000-ós léptékig részint járás, részint csak megyehatárokkal.

cad. Átnézetes talajtérképek, / A földtani Intézet kiadásában megjelent ~~xxxxxxx~~ 1:25.000-es léptékű sorozat szelvényei, valamint a tatai járás hasonló átnézetes talajtérképek sorozatai/.

cb. Egyes vármegyék községi részletességű gazdaságtársadalmi és közellátási áttekintő térképsorozata . Ez a következő alcso-

cba. Községi kartonok / Az 1:75.000-es részletes térképi kivágatai községenként kartonálva és a helységnevtár vonatkozó anyaga ugyanarra a kartonra ragasztva/készen van a trianoni területre és a felvidéki sávra/.

cbb. Egyes vármegyék gazdaságtársadalmi adatai /1:400.000-es alaptérképen községi szervezet, népsűrűség, életkor, nemzetiség, vallás, foglalkozás, laksűrűség, 5-100 kat. holdas birtokok átlagos területe, a gazdasági cselédek és munkások aránya a mezőgazdasági népességben, mezőgazdasági népsűrűség községenkénti részletességgel/ .

cbc. kataszteri és adózási viszonyok, /1:400.000-es vármegyei alaptérképeken termő terület, szántó terület kat. tiszta jövedelmei, községi pótdadó és államsegély %-a, egy főre eső községi közteher, egy főre eső összes közteher, a községi pótdadó 1 %-a pengőhen/.

cbd. közigazgatási szervek /1:400.000-es alaptérképeken orvosok, állatorvosok, csendőrségi szervezet községenként/

cbe. A Hangya központ szervezete /szervezeti diagramm körzet részletességgel, 1:400.000-es alaptérképeken a Hangya központi szervek és létesítmények, tagszövetkezeti szervek és létesítmények községenként, továbbá egyes értékesítési ágazatok Hangya minősítő lapja, az 5-ös főellenőri csoport pedig minden szempontból körzetenként a szervezeti egységek összesített minősítő ~~x~~ lapján kidolgozva.

cbf. áttekintő segédlet a vármegyei közellátási felügyelőségek számára /1:200.000 általános térképszelvényeken a közlekedés, 1:400.000-es vármegyei alaptérképeken a községi szervezet, népsűrűség 1941, foglalkozás becslés 1941, a szántó terület, a szántó kat. tiszta jövedelme, a szántó helyi minősége és szórása, rét- és legelő terület, bruttó beszolgáltatási kötelezettség, közellátási szervezet-hűtőházak, gabonaforgalmi központ, állatforgalmi központ, baromfiforgalmi központ, rostonövényforgalmi központ, olajosmagforgalmi központ szervezete és ~~xxxxxx~~ feldolgozó intézményei/

Ez utóbbi esetleg, mint az újjászervezés előtt álló Magyar Városok Országos Szövetségének műszaki osztálya szerepelhetne.

A munkálat intézeti előadója Valentiny Károly volt, aki azt a legjobban ismeri és aki abból a legnagyobb hasznot képes a magyar nemzet számára hajtani.

II. Országos kormányzati és közigazgatási nyilvántartó és adattár.

A munkálatok megindulása kb. az Intézet alapításával egyidejű. U. i. a fenti címmel és az abban meghatározott céllal különböző eredetű munkálatok csak később foglaltattak egybe. Viszont a munkálat, helyesebben a gyűjtemény egyes elemei az Intézet alapításával egyidejűek.

A fenti cím alatt összefoglalt munkaelemek az Intézet szempontjainak /A. II./ a végiggondolása, illetve az azokban meghatározott munkálatok részbeni eredménye és részbeni továbbfejlesztéseként jöttek létre. Különösen nagy szerepet játszott a következő megfontolás: Magyar Zoltán tanításának egyik elvi alapját képező főnöki funkciók /tervezés, szervezés, összhangbiztosítás, ellenőrzés/ sorába impliciten beletartozik, illetve valamennyi alapjaként veendő az á t t e k i n t é s. A magyar közigazgatás feletti áttekintés biztosítását pedig az Intézet részint a Közigazgatási Vezérkar elgondolásával kapcsolatban általános közigazgatási és kormányzati szempontokból, részint pedig a saját tudományos szempontjaiból is szükségesnek tartotta. Ennek következtében működésének egy része arra irányult, hogy

- az áttekintés elvi alapjait és technikáját tisztázza,
- az országos áttekintést biztosító segédletet megtervezze,
- azt, amennyiben ez módjában áll, saját keretein belül kivitelezze.

Megjegyzendő, hogy időben a c. alatt foglaltak egyes elemei hamarabb jöttek létre, mint akár az a., akár a b. alattiak.

ad a. Az áttekintés elvi alapjainak és technikájának a tisztázására szolgálnak a többi között a már hivatkozott ténymegállapító tanulmányok, további "A Mezőgazdasági Üzemiv" és végül "A közigazgatási adattárak" c. kiadványok. Az előbbi megejelent, az utóbbi szöveges része kinyomtatva, melléklet része részben kinyomtatva, részben sajtó alatt. Ugyanezt a célt szolgálják a szervezeti egységek áttekintő /minősítő/ lapjával, valamint a szervezeti egységek ~~x~~ összesített áttekintő /minősítő/ lapjával folyt xxx és egy szerre több irányu /több szempontu/ jellegmeghatározást lehetővé tevő kísérletek.

ad b. Az áttekintést biztosító segédletek tervezése a következő elemekből áll:

ba. A már említett "Közigazgatási adattárak" c. kiadványban megtervezett:

- baa. községi
- bab. járási és
- bac. vármegyei közigazgatási adattárak és

bb. magának az országos kormányzati és közigazgatási nyilvántartó és adattárnak a létesítésére irányuló tervek. Ez utóbbiak részben kidolgozva, részben pedig vázlatos feljegyzésekben, részben az előadó elgondolásaiban vannak kész. Ide tartozik az Intézet rajztermének bemutatató teremé válé átalakítására szolgáló /térkép, fergató, transparens stb/ tervek is.

ad c. Az Intézet saját eszközeivel és saját keretében megvalósított kormányzati és közigazgatási nyilvántartó és adattár a következő elemekből áll:

cbg. malomipar áttekintése /1:200.000-es alaptérképen a kereskedelmi őrlésű malmok és kontingenseik, kapacitásuk, magtárak, kéziratban vámörklő malmok, olajütők/

cbh. telepítési alaptérkép /kockatérkép/ /1:144.000-es járási szelvényeken Komárom vm. gesztési és tatai, Fejér vm. adonyi, móri, sárbogárdi, székesfehérvári, Tolna vm. völgysegi, dunaföldvár, dombóvári, Veszprém vm. enyingi járássiról községi részletességgel a földbirtoknegozslás -5 k.h.-on alul, 5-100 k.h. 100 k.h.-on felül ez utóbbi saját kezelésben, nagybérletben, kisbérletben, községi, közbirtokossági birtokok, erdő, füves és terméketlen területek/.

cbi. külterületi lakotthelyek és jellegmeghatározásuk /táblákon az 1941.-es népszámlálás külterületi lakotthelyeinek lélekszáma, a lakotthely nemzetiségi, vallási foglalkozási, települési jellege 1:200.000-es ~~áttérkép~~ térkép alaptérképen a lakotthely földrajzi helye és megnevezése/.

cbj. közlekedési térkép és ideális közigazgatási beosztás /1:200.000-es általános térképen az ut, vasut, vonalak felerősítve, átkelőhelyek, hajóállomások, vasutállomások rakodóberendezései; ezek alapján az ország területének közlekedési értékelése és ennek alapján 1:200.000-es alaptérképen ill. 1:750.000-es áttekintő térképen ideális járás és megye beosztás.

cbk. a községek cen rumjellegének meghatározása, /az 1944-es helysegnévtár községi kartonanyagán minden község 15 különböző, de a centrumjelleg szempontjából számszajvó adat alapján leminősítve /a munka nincs befejezve/.

cc. Adattár

Ez a következő részekből áll:

cca. községi adatok /19 az 1930-as népszámlálás, illetve az 1935-ös mezőgazdasági összeírás, illetve az 1938-es felvidéki nép, föld és állatösszeírás egyes fontosabb adatai egy-egy községi lapra összehordva /a cbb. térképanyag forrásanyaga/.

ccb. községi kataszteri adatok / az 1911. évi adókataszteri munkálatok adatai /zöldkönyv/, a községek művelési ág és minőségi osztályadatait feltüntetvő u.n- községi "A" kimutatások -a cbc és a cbf egyes térképeinek forrásanyaga-, a kataszteri és a telekkönyvi munkálatok állása /lajstromos táblázatok/.

ccc. községi adattár Komárom vm. gesztési és tatai járásairól / a fentebb II. baa. alatt említett községi adattár próbakidolgozása/

ccd. különböző részint intézeti szerkesztésű, részint más eredetű, részint kézíratos, részint nyomtatott és vegyes kormányzati, közigazgatási stb. kérdéseket felölelő különböző léptékű kartogramok és diagrammok, amelyek részben a tárgyi célt, részben az egyetemi oktatás szemléltetését célozták.

cd. közigazgatási nyilvántartó, amely a következő elemekre nyert volna kidolgozást.

oda. lexikális áttekintés / a ma működő közigazgatási szervek legfontosabb lexikális adatainak összeroglalása a jour tartva 1944 dec. 30.-ig külön lerögzítve az 1944 márc. 19, és 1944. okt. 15.-i állapotok.

odb. jogszabálymutató /nem teljes, hanem csak szervezeti és hatásköri anyag/, nem készült el,

odc. szervezeti és személyzeti áttekintés /nem készült el/

odd. a közigazgatási szervek működése és költségei /nem

készült el.
cde. A közigazgatási szervek gazdaságossága és eredményessége /nem készült el/.

A munkálat értékét, bár a háborus pusztítások miatt az a jelenlegi valóságot nem mindenben fedi, mégis nem kell külön hangsúlyozni. Ezt részint a történeti áttekintés /a pusztítás előtti állapot rögzítése/, részint pedig az a körülmény adja meg, hogy az állam és az egyes önkormányzati testek vezetésében számos olyan új tényező is bekapcsolódott, amely az ország és az egyes egységek viszonyait a kellő részletességgel, rajta kívül álló okokból nem ismerheti s így a módszeres áttekintés a megismerést számukra megkönnyítheti. Ezenkívül a fenti adat-tömeg egységes terv szerint kezelve, bármikor képessé teszi a vele bábni tudó kutatókat arra, hogy akár az újjáépítés, akár egyéb kormányzati és közigazgatási feladatok kidolgozásában a legnagyobbn eredmény igényével működhessenek közre. Külön figyelembe kell venni a fentiekben gyors községi részletességű áttekintés módszerének és bármikor más adatokra is alkalmazható mivoltát.

Tekintettel a fent meghatározott értékre a munkálat a legnagyobb haszonnal bárhova is történő, de csak egységes és oszthatatlan mivoltban adható át.

A munkálat intézeti előadója, bár abban dr. Elek Péter és dr. Lovász János is közreműködött dr. Kiss István volt.

III. Magyarországi mezőgazdasági politikájának alapvetése.

A munkálat 1938-ban indult részben a Táj- és Népkutaté Központ kiállítási anyagának a továbbfejlesztéseként. Célja volt a magyar mezőgazdasági politika alapjainak a feltárása is így a tényekre alapozott fejlesztés kidolgozása.

A munkálat a következő elemekből áll:

a. A szántóföldi termelés és állattenyésztés üzemi tájai. Ez hasonló címmel nyomtatásban is megjelent, de tábla anyaga közlést nem nyert. Ezért említjük fel itt is.

b. Mezőgazdasági munkaügy. /Járási részletességű táblákon kidolgozást nyert az egyes fontosabb termények munkaerőszükséglete, a munkálat tovább nem haladt/.

c. A kötelező termelési és beszolgáltatási terv első évének kiértékelése. A tervvel kapcsolatban az Intézet a következő munkálatokat végezte.

ca. Áttekintő segédlet a vármegyei közellátási felügyelőségek számára /lásd fentebb B.II.cbj. és részben cbg. alatt/

cb. Az u.n. községi "H" kimutatások /a gazdálapok községi összesítő adatainak/ feldolgozása /vármegyei részletességű táblázatok és kartogramok kéziratái és offseteljárásra előkészített nyomdakész rajzai.

cd. Egyes kisgazdaságok termelési viszonyai /gesztesei és tatai járásokról/. A gazdálapok előkészítése során Komárom vm gesztesei és tatai járásának minden gazdaságáról u.n. termelési lapokat vett fel az Intézet. Ezeknek az adatait Hollerith rendszerű lyukkártyákra vitték át. A kártyák részint összesítő kimutatásokban, részint pedig gyakorlati sorokban /az egész területre kevésbé részletesen, de Kocs községe egységnyi részletességgel/ dolgoztattak fel. Az így nyert adatok alapján a szöveges rész csak részben készült el.

d. A mezőgazdasági értékesítés problémájának a feltárása. Indult a FM. felkérésére. Elemei:

da. közlekedési térkép és gazdasági körzetbeosztás /lásd fentebb

B.II.cbj. illetve cbk. alatt/

db. Az autonóm magyar vámtarifa mezőgazdasági vonatkozású tételisméltaról kartoték rendszer /tartalmazza a vámtarifa áruismereti meghatározását, valamint 1925-1940 között az egyes tételisméltar alá tartozó áruk kivitelés és behozatalát /mennyiségben/ fontosabb országok szerinti részletezéssel. dc. áruismereti enciklopédia /a fenti tételisméltarokra szükséges áruismereti részletesebb kidolgozása/, csak egyes címszavakra készült el.

de. A földművelésügyi igazgatás átszervezésével kapcsolatos egyes részletmunkák és tervezetek.

f. Meghatározott munkához nem sorozható adatok /az 1942. évi mezőgazdasági statisztika egyes részei: learatott terület, terméseredmények, termésátlagok birtoknagyságcsoportonként járási részletességgel/.

A munkálatok értékét részben a háborus pusztítás, részben pedig egyáltalában a háboru előtti állapot rögzítése adja meg; más rész egyes részei mind az újjáépítés, mind pedig a földreformmal kapcsolatban ugyanis esedékes magyar mezőgazdaságpolitika céljaira eredményesen használható.

A munkálatok egységes továbbfejlesztésük és hasznosításuk végett a legeredményesebben a Mezőgazdaságpolitikai Intézetnél lennének elhelyezendők, kivéve az itt csak utaltakat, amelyek a B.II. alatt szerepelnek.

A munkálatok előadja, bár abban dr. Kiss István is közreműködött dr. Elek Péter volt.

~~XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX~~

IV. A tatai járás mintajárássá való fejlesztése.

Indult 1935-ben a cimben meghatározott céllal. Részben a járásban rész en az Intézetben folyt le. Egyes eleméit már fentebb érintettük / B.II.ccc, III.ccc. Ezekén kívül részben intézeti, részben helyszíni elemek:

- a. tatai népfőiskola
- b. termelési és kísérletező körzetek
- c. a gesztesei és tatai szövetkezeti mintajárások
- d. a gesztesei és tatai járásbeli gazdasági előljárók felszerelése és támogatása,
- e. a tatai muzeum stb.

A munkálatok anyaga legcélszerűbben a B. II. alattiakhoz lenne csatolandó.

C. E g y é n i m u n k á k.

I. A közigazgatási Vezérkar részletes terve /Kézirat, Szerző: dr. Kiss István/,

II. Az amerikai imperializmus /Az USA állami berendezkedésének és feszítő erőinek kifejlődése, kézirat, szerző: dr. Vecseklőy József/,

III. Alkotmánytervezet Magyarország számára /kézirat, Szerző: dr. Lovász János/.

IV. A magyar közigazgatás története /részben sajtó alatt, Szerző: dr. Ember Győző/.

Egyéb egyéni munkáról nincs tudomásom. Számbajöhetnek a felsoroltakon kívül: dr. Göbel József, dr. Martonyi János, dr. Valló József, dr. Karcsay Sándor, dr. Veszprémi Lóránt /Közmunkáknál/.

Pestszentlőrinc, 1946. január 15.-én

Kerényi György